

ВІДГУК
офіційного опонента на дисертацію
НАКОНЕЧНОЇ ЗОРЯНИ ІВАНІВНИ
Часописи видавничого концерну «Українська Преса» в
контексті західноукраїнської журналістики,
подану на здобуття наукового ступеня кандидата наук із
соціальних комунікацій зі спеціальності
27.00.04 – теорія та історія журналістики

Історіографія української журналістики, яка продовжує нині наповнюватися новими пресознавчими дослідженнями, останнє десятиліття переважно була зосереджена на вивченні загального процесу виникнення і функціонування преси в Україні, певних її регіонах або в еміграції, лише останнім часом відбувається активізація зацікавлення унікальними видавничими проектами, редакторськими ініціативами, традиціями професійного журналістського ремесла, які вплинули на формування національної системи координат української журналістики, особливості її розвитку у співвідношенні окремого (місцевого) та цілісного (всеукраїнського).

Представлена до захисту дисертаційна робота Зоряни Іванівни Наконечної вирізняється із загального тла наукових досліджень національної історико-журналістської спадщини насамперед системним підходом до розкриття постаті І.Тиктора, його особистісного розвою як фактору, що вплинув на специфіку прагматичних поглядів власника та редактора щодо організаційних особливостей функціонування часописів видавничого концерну «Українська Преса», його економічної доцільності та ідеологічної складової.

У процесі роботи над теоретичною частиною дисертантка вдало продемонструвала свій дослідницький хист, вміння логічно й послідовно вирішувати поставлені наукові завдання. Структурно-наративна послідовність першого розділу «Історіографія та джерела дослідження» свідчить про систематичність пошуково-дослідницького етапу й обґрунтовує парадигму наукових інтерпретацій проблеми узагальнення пресовидавничого досвіду концерну «Українська Преса», постаті успішного видавця І.Тиктора, що зробив неоціненний внесок в розвиток української видавничої справи в складних умовах міжвоєнного періоду. Скрупульозне опрацювання та систематизація наявних фундаментальних праць й окремих розвідок, що узагальнюють досвід функціонування концерну «Українська преса», унікальних здобутків видавничого таланту І. Тиктора дали можливість дисертантці відстежити дослідницькі прогалини й інтерпретувати проблему як перспективну у розрізі подальших наукових досліджень: «Інші періоди його діяльності і в Україні, і за її межами, теж насичені реалізацією успішних видавничих проектів, потребують окремого дослідження. Наприклад, видавнича праця у Вінніпезі, постійно підтримувана місцевою владою, ... проаналізувати і чітко структурувати здобутки цього періоду

життя І. Тиктора набагато легше, ніж дослідити львівський період функціонування концерну» (с. 21).

Здобувачкою був зроблений ґрунтовний огляд джерельної бази дослідження (архівні матеріали, публікації в тогочасній періодиці, листування, оригінальні матеріали доведеного і недоведеного авторства співробітників часописів концерну «Українська Преса»), на основі чого сформульоване одне з основних положень дисертації, а саме: «встановлено коло редакторів, журналістів і авторів часописів..., розкрито 12 псевдонімів і криптонімів. Доповнено новою біобібліографічною інформацією понад 90 біограм творців західноукраїнської преси; введено у науковий обіг 7 тематичних додатків (самостійних і внутрішніх) до газети «Новий Час», які до цього не були зафіксовані в пресознавчій літературі» (с. 6). Опрацьовані дослідницею архівні матеріали та опубліковані джерела дозволили дисертантці розкрити професійну самодостатність, редакторські, організаційні та популяризаторські здібності І.Тиктора, охарактеризувати його як досвідченого видавця та редактора, що випередив свій час.

Відтворенню пресовидавничих здобутків концерну «Українська Преса» присвячений другий розділ дисертації «Часописи концерну І. Тиктора в пресовому й культурному ландшафті міжвоєнної Галичини», в якому дослідниця на широкій джерельній базі та з урахуванням суспільно-політичного розвою, інформаційних та комунікаційних чинників міжвоєнної доби, узагальнила передумови формування та складові успішного функціонування унікального пресовидавничого проекту. Детальний аналіз організаційних аспектів творення преси концерну, функціональних домінант її типологічного моделювання та читацького позиціонування дозволили З.І. Наконечній продемонструвати системність видавничої політики І.Тиктора у формуванні інформаційно-комунікаційного дискурсу міжвоєнної Галичини.

Безперечним надбанням рецензованої роботи є аналіз маркетингових концепцій, які впроваджувалися редакціями часописів концерну, й забезпечили комерційний успіх видань, зокрема: «Унікальний маркетинговий хід І. Тиктора, який не лише спонукав селян ставати передплатниками газети, а й забезпечив її популярність, надав «титул» «коров'ячої газети» – фінансова підтримка за «впалу» худобу» (с. 47). Зовсім інший підхід продемонстровано в аналізі передплатної політики здавалося б некомерційного дитячого видання «Наш дзвіночок»: «Вже з другого числа примірники «Дзвіночка» отримали не лише передплатники, а й особи, що могли ними стати» (с. 53). «Від 1932 р. з метою активізувати поширення журналу редакція серед передплатників розігрувала призи (українські книжечки для дітей)» (с. 54). Здобувачкою також проаналізовані й окремі приклади використання прийомів маркетингової комунікації на шпальтах часописів «Новий час», «Народна справа», «Наш дзвіночок» які, на думку дослідниці, є актуальними і в сучасних умовах ринкової економіки.

Продумана концепція третього розділу роботи «Газета «Новий Час» (1923–1939) як основна пресова опора видавничого концерну», дозволила З.І. Наконечній схарактеризувати й оцінити значення щоденної газети «Новий Час» для української спільноти, знесиленої після поразки національно-визвольних

змагань та умовами життя під юрисдикцією Польської держави, з'ясувати роль часопису та його інформаційної інфраструктури у розвитку західноукраїнської журналістики загалом. Серед важливих методологічних прийомів застосованих у розділі є використання ретроспективного підходу до якісного обстеження аудиторії часопису «Новий час» та його додатків. Авторська кореспонденція й загалом епістолярій редакції стали об'єктом контент-аналізу комунікаційної стратегії часопису, дослідниця зазначає: «Редакція «Нового Часу» використовувала всі існуючі на той час способи зближення з потенційною аудиторією (основними були листування та анкетування), постійно наголошуючи на бажанні тісно співпрацювати з зацікавленими читачами, які своїми порадами могли суттєво вплинути на якість публіцистики газети, і її художньо-технічного оформлення, та регулярно заохочуючи їх цінними подарунками» (с. 158).

Зроблені дисертанткою висновки, як до кожного з розділів, так і загальні, є достатньо повними й узагальнюють логічну послідовність викладеного у розділах матеріалу, розкривають глибинну багатогранність проведеної наукової розвідки й демонструють тяглість досвіду українських видавничих структур, традицію незалежної комерційної преси на прикладі видавничого менеджменту концерну «Українська Преса» та його засновника І.Тиктора.

Безперечну новизну отриманих результатів дослідження З.І. Наконечної, їхню актуальність та самостійність засвідчує високий рівень публічної апробації висновків роботи – 7 публікацій у фахових наукових виданнях України, 1 стаття у зарубіжному виданні, а також численні виступи на всеукраїнських й міжнародних наукових конференціях, засвідчені публікацією тез та матеріалів доповідей.

Автореферат дисертації повністю відповідає змістові й структурі роботи та зробленим у ній висновкам й у повній мірі відображає основні наукові результати дослідження. У той же час рецензована робота не є вільною від зауваг, найбільш суттєвими вважаємо такі:

1. У дисертаційній роботі з метою аналізу джерельної бази, зокрема введення до наукового обігу понад 120 архівних документів, встановлення редакторів, журналістів, а також авторства публікацій співробітників та журналістів видавничого концерну «Українська Преса», дослідниця використовує археографічний метод дослідження. Та, попри це, не розкриває його методологічного підґрунтя і не вносить до методів дослідження. На нашу думку, ілюстрування у додатках потребують й результати кластерного аналізу, методологічний інструментарій якого не простежується у тексті.

2. Ведучи мову про успішність пресової продукції видавничого концерну «Українська Преса», дисертантка неодноразово акцентує на підприємницькому хисті Івана Тиктора, його вмінні миттєво реагувати на тогочасні запити ринку, на суспільно-політичні виклики, потреби української аудиторії. Вважаємо, що в роботі не вистачає біографічного компонента – основних життєвих віх цієї неординарної постаті, що сформували його як особистість, фахівця, менеджера, організатора однієї з найбільш важливих ділянок в національній справі.

3. У роботі відчувається особисте захоплення дослідницею постаттю І. Тиктора, його видавничим талантом та редакторським хистом, подекуди це

виявилось у превалюванні публіцистичного стилю над аргументацією та узагальненням результатів емпіричних даних. Часом аналітичний текст (підрозділи 1.2. та 2.4) подається у вигляді виправдовувальної комунікації, логіки заперечення, метафоричних конструкцій, зокрема: «З огляду на часову віддаленість ми не можемо об'єктивно проаналізувати всі твердження автора, зокрема щодо нібито абсолютної некомпетентності авторів «Нового Часу» (с. 29). «І хоча В. Целевич спрямовував своє критичне вістря саме на тикторівський часопис, згадувана проблема була характерна для усіх тогочасних періодиків, що порушували політичну проблематику» (с. 29). «Щоправда, цей виступ лише підтвердив незалежну позицію видавця, який намагався адекватно реагувати на всі події, незважаючи на свої суб'єктивні переконання, і в жодному разі не перешкодив популярності цих часописів (с. 67)» тощо.

Однак, наведені вище зауваження не мають принципового характеру і жодним чином не зменшують наукову цінність рецензованої роботи. Враховуючи позитивні моменти дослідження, самостійність у його проведенні, наукову значущість та новизну одержаних результатів, належну апробацію, і зважаючи на те, що дослідження відповідає вимогам п. 11 та 13 «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 року № 567, які висуваються до кандидатських дисертацій, вважаємо, що дисертація Зоряни Іванівни Наконечної «Часописи видавничого концерну «Українська Преса» в контексті західноукраїнської журналістики» є вагомим внеском в історію української журналістики та видавничої справи, а її автор заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата наук із соціальних комунікацій зі спеціальності 27.00.04 – теорія та історія журналістики.

Офіційний опонент – кандидат філологічних наук,
доцент, доцент кафедри журналістики
Запорізького національного
технічного університету

Т.В. Хітрова

Підпис Хітрової Т.В. засвідчую:

Вчений секретар
Запорізького національного
технічного університету,
доктор технічних наук,
професор

В.В. Наумик